

Befolkningens åldrande påverkar knappt sjukförsäkringen

Utgivare: Försäkringskassan
Avdelningen för ledningsstöd och analys

Upplysningar: Jon Dutrieux
010-116 92 63
jon.dutrieux@forsakringskassan.se

Webbplats: www.forsakringskassan.se

Förord

Betyder fler äldre, att en större andel av befolkningen kommer att behöva använda sjukförsäkringen? Vi vet att Sveriges befolkning kan förväntas åldras väsentligt under de kommande årtiondena och att sjukfrånvaron i arbetskraften är högre bland äldre än bland yngre. Frågan är därför motiverad och potentiellt av betydande vikt för socialförsäkringen och för samhällsekonomin.

Svaret är dock ett tydligt nej: det är helt andra saker som spelar roll för befolkningens framtida behov av ersättning från sjukförsäkringen. Sveriges befolkning åldras främst för att fler blir mer än 80 år, och i den åldern kan man inte få ersättning från sjukförsäkringen.

Analysen har initierats av Försäkringskassans utredningsverksamhet och genomförts av analytiker Caroline Cederström.

Nils Öberg

Juni 2025

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Metod	6
Analys	8
Sjukskrivning och sjukersättning vanligare bland äldre	8
De äldre förväntas utgöra en allt högre andel.....	9
Andelen med sjukpenning ökar bara marginellt.....	9
Antalet med sjuk- och aktivitetsersättning ökar bara marginellt.....	11
Diskussion	13
Åldrande befolkning påverkar inte sjukförsäkringen	13
De äldsta blir fler, men de sjukskrivs inte.....	13
Båda antagandena i analysen är osannolika	13

Sammanfattning

Att Sveriges befolkning blir äldre kommer inte att medföra att många fler får sjukpenning eller sjukersättning. Om man bara beaktar att befolkningen blir äldre förväntas användandet av sjukförsäkringen endast påverkas marginellt. Andelen med sjukpenning skulle i ett sådant scenario förväntas öka från 8,9 till 9,0 procent åren 2024–2045 (0,1 procentenhet), och andelen med sjuk- och aktivitetsersättning med cirka 0,2 procentenheter.

Detta är små förändringar, i förhållande till utvecklingen de senaste 20 åren. Andelen med sjukpenning har under dessa år varierat mellan 7,2 och 11,3 procent, och andelen med sjuk- och aktivitetsersättning har minskat från 9,7 till 3,8 procent.

Befolkningens genomsnittliga ålder kan alltså öka väsentligt, utan att det förväntas få någon större påverkan på antalet sjukskrivna. Det beror på att det främst är åldersgrupperna över 80 år som kommer att bli större. I dessa åldrar förekommer sjukskrivning inte alls.

Inledning

Användandet av sjukförsäkringen har varierat så mycket genom åren, att Sveriges riksdag 2008 beslutade att ett mål för sjukförsäkringen är att frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska vara låg och stabil.¹

Nyttjandet har varierat av många orsaker, exempelvis förändrad lagstiftning, utvecklad tillämpning av regler, politiska mål för arbetslöshet och sjukfrånvaro, förändringar i hälsa och livsstil, hälso- och sjukvårdens organisation och praktik, attityder till sjukskrivning, förhållanden på arbetsmarknaden, ekonomiska drivkrafter att arbeta, arbetsmiljö samt arbetsgivares kostnader för sjukfrånvaro.²

Den faktor som undersöks i denna analys är förändringar i befolkningsstrukturen, främst den stigande genomsnittsåldern, och specifikt hur de kan förväntas påverka nyttjandet av sjukförsäkringen fram till 2045.

Sveriges folkmängd beräknades växa med ungefär en miljon människor fram till 2045, till 11,6 miljoner, enligt SCB:s befolkningsframskrivning från 2023.³ Det innebär en ökning med 9 procent. Men ökningen blir inte jämn i alla åldrar. Det är framför allt de äldre som blir fler och som därmed utgör en allt större andel av befolkningen.⁴

Det vara naturligt att förvänta sig att den åldrande befolkningen bidrar till en ökande sjukfrånvaro och behov av ersättning från sjukförsäkringen, eftersom risken för sjukskrivning är högre i äldre åldersgrupper än i yngre.

I denna analys har vi beräknat hur nyttjandet av sjukförsäkringen kan förväntas utvecklas åren 2024–2045, grundat på befolkningsframskrivningen. Beräkningen är inte att betrakta som en prognos. Den visar ett scenario där endast befolkningsstrukturen förändras, för att ge en förståelse för hur stor effekt detta i sig kan förväntas få.

Metod

För att undersöka hur den åldrande befolkningen kan påverka sjukfrånvaro och utgifter för sjukförsäkringen, skrev vi fram nyttjandet av sjukförsäkringen för perioden 2024–2045, baserat på

¹ Regleringsbrev för Försäkringskassan 2025, sid 1

² FK 2023/002328 Skillnader i sjukfrånvaro En forskningsöversikt med fokus på könsskillnader

³ Den senaste som var tillgänglig då arbetet inleddes.

⁴ [Framskrivning 2022 folkmängd, antalet döda, invandrare, utvandrare och medelfolkmängd \(efter födelseår\) i Sverige efter födelseregion, kön och ålder. Prognosår 2022 - 2120. PxWeb](#)

- nyttjandet av sjukpenning respektive sjuk- och aktivitetsersättning år 2023, fördelat på kön, ålder⁵ och in-/utrikes född
- SCB:s befolkningsprognos 2024–2045
- antagandet att sjukförsäkringsnyttjandet fortsätter att vara likadant fördelat.

SCB:s befolkningsprognos bygger på en framskrivning av befolkningskomponenter och innehåller osäkerhet eftersom det är svårt att göra en säker bedömning av hur befolkningen kommer att utvecklas. Antaganden om framtiden behöver inte stämma, och generellt gäller att osäkerheten är större ju längre fram i tiden prognosen gäller.

Redan på kort sikt kan dessutom förändringar i samhället göra att förutsättningarna förändras. Det gäller främst migration, där förändrade lagar snabbt kan ge nya förutsättningar för möjligheten att invandra till Sverige.⁶

Resultaten ska med andra ord tolkas med försiktighet. Samtidigt ger de en bild av kopplingen mellan en åldrande befolkning och nyttjandet av sjukförsäkringen.

⁵ Vi har gjort beräkningar för åldersgrupper mellan 16 (den yngsta åldern för att kunna få sjukpenning) och 69. Idag finns för de som har fyllt 71 år en definitiv tidsgräns för rätten till sjukpenning. För den som fyllt 70 år före den 1 januari 2023 var åldersgränsen 70 år, se övergångsbestämmelserna till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (SFS 2022:878). I praktiken har sjukpenning bland personer över 65 alltid varit mycket ovanligt. Högsta ålder för sjukersättning är idag 65 år.

⁶ <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/sa-gor-scb-en-befolkningsframskrivning/>

Analys

Sjukskrivning och sjukersättning vanligare bland äldre

Det fanns stora skillnader mellan de olika åldersgrupperna i nyttjandet av sjuk- och aktivitetsersättning samt sjukpenning under 2023.

Högst andel mottagare av sjukpenning och sjukersättning finns i de äldre åldersgrupperna, se Figur 1.

Personer i åldern 16–19 år är ofta studenter på heltid. Därmed deltar de inte i arbetsmarknaden och nyttjar sällan sjukpenning. Även bland 20–24-åringarna är det en låg andel, cirka 4 procent, som mottar sjukpenning, men andelen ökar sedan med stigande ålder.

I gruppen 30–34 år var det cirka 10 procent som mottog sjukpenning under 2023. Därefter är andelen relativt stabil fram till 50-årsåldern, för att öka igen, till 14 procent bland 60–64-åringar.

Faktaruta – socialförsäkringsförmåner i analysen

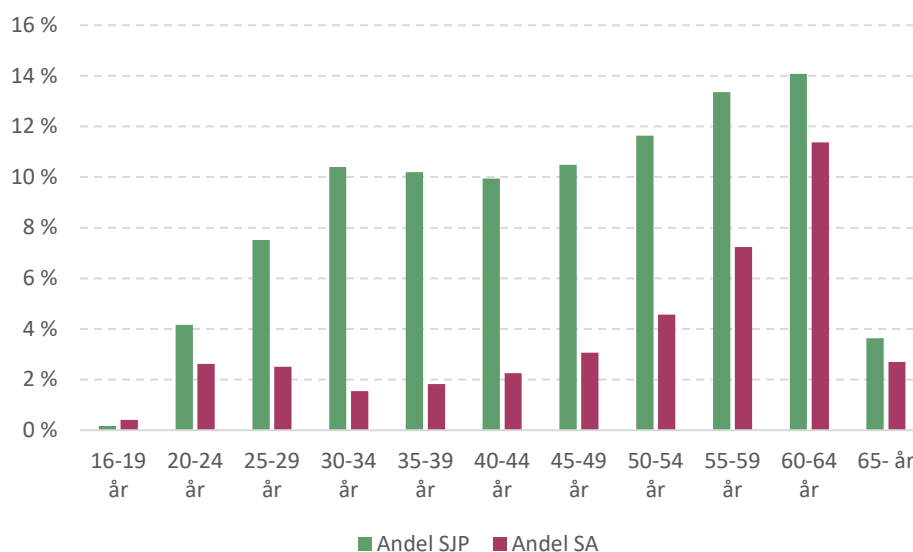
Sjukpenning: ska ge ekonomisk trygghet vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom, för personer i arbetskraften i åldrar över 16 år.

Aktivitets- och sjukersättning: ska ge ekonomisk trygghet vid långvarigt nedsatt arbetsförmåga. Aktivitetsersättning kan ges till personer 19–29 år. Sjukersättning ges normalt till personer 30–65 år, men kan ges till personer från 19 års ålder vid helt nedsatt arbetsförmåga.

Nyttjandet av aktivitetsersättning ökar inte med ålder på samma sätt, eftersom den ges bara till personer under 30 år. För de yngsta, 16–19 år, kan den betalas ut vid förlängd skolgång till de som behöver längre tid på sig att bli klar med skolan på grund av en funktionsnedsättning. Cirka 1 procent av 16–19-åringar får aktivitetsersättning. Andelen var större, ca 3 procent, bland 20–24-åringar, och marginellt lägre bland 25–29-åringar.

För sjukersättningen ser vi dock en tydlig åldersrelaterad ökning efter 30-årsåldern. Mellan 30 och 44 år ökningen relativt måttlig och avtar något, men därefter blir den snabbare för varje åldersgrupp, se Figur 1.

Figur 1 Andel mottagare av sjukpenning respektive sjuk- och aktivitetsersättning, per åldersgrupp år 2023

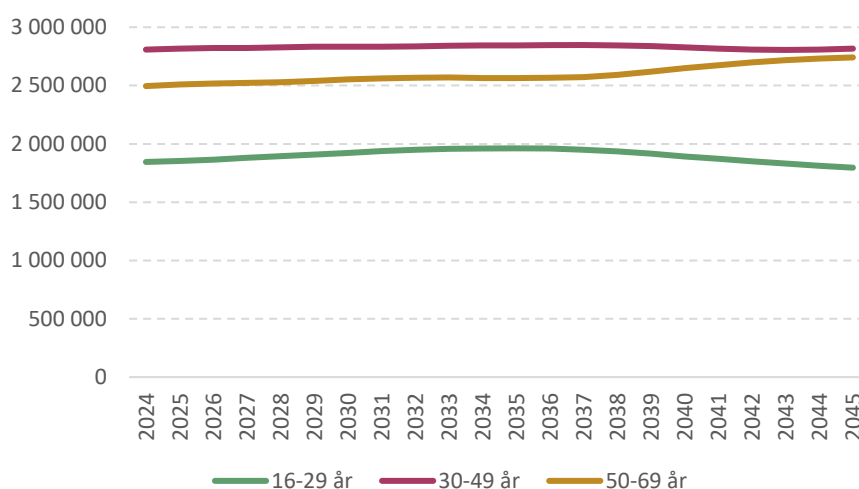

De äldre förväntas utgöra en allt högre andel

Mellan 2024 och 2045 förväntas befolkningen, i de åldrar som kan få ersättning från sjukförsäkringen, öka från drygt 7,1 till drygt 7,3 miljoner, enligt SCB:s framskrivning från 2023.

Antalet invånare i åldrarna 50–69 år, där en större andel nyttjar sjukförsäkringen, förväntas bli fler. Samtidigt förväntas antalet invånare i gruppen 16 till 39 år, där en mindre andel nyttjar sjukförsäkringen, bli färre, se Figur 2.

Figur 2 Antal invånare i olika åldersgrupper

Andelen med sjukpenning ökar bara marginellt

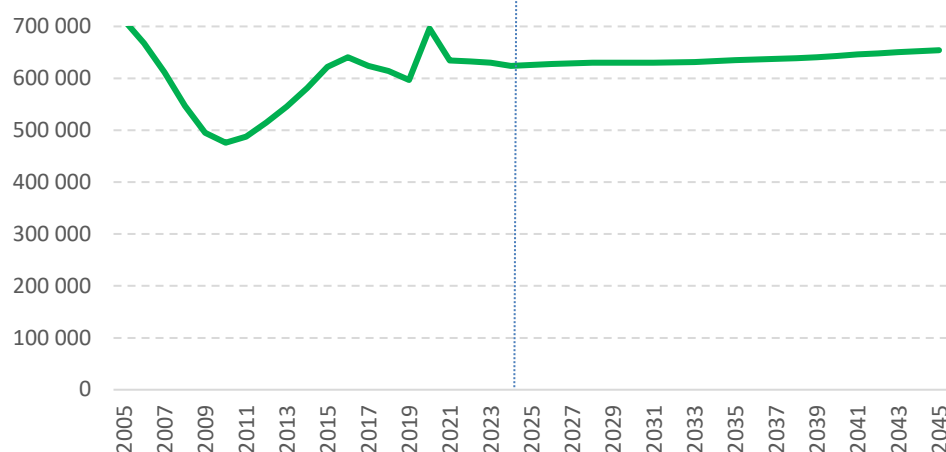
Nyttjandet av sjukpenning har under de senaste 20 åren varierat väsentligt, se Figur 3. Mellan 2005 och 2010 minskade det snabbt, dels som en del av en

redan pågående minskning av antalet nya sjukskrivningar, dels som en följd av lagändringar 2008 – den så kallade rehabiliteringskedjan. Mellan 2010 och 2016 ökade antalet sjukskrivna igen, dock inte till tidigare nivåer. Efter 2016 har antalet varit mer stabilt, förutom under pandemiåret 2020, då ett ovanligt stort antal personer var sjukskrivna, om än under betydligt kortare perioder än övriga år.

Om antal sjukpenningmottagare uppskattas endast baserat på befolkningsstruktur kan de förväntas att öka med 30 000 personer, från cirka 624 000 till 655 000 personer. Ökningen är i stort sett linjär, med i genomsnitt drygt 1 000 personer per år, se Figur 3.

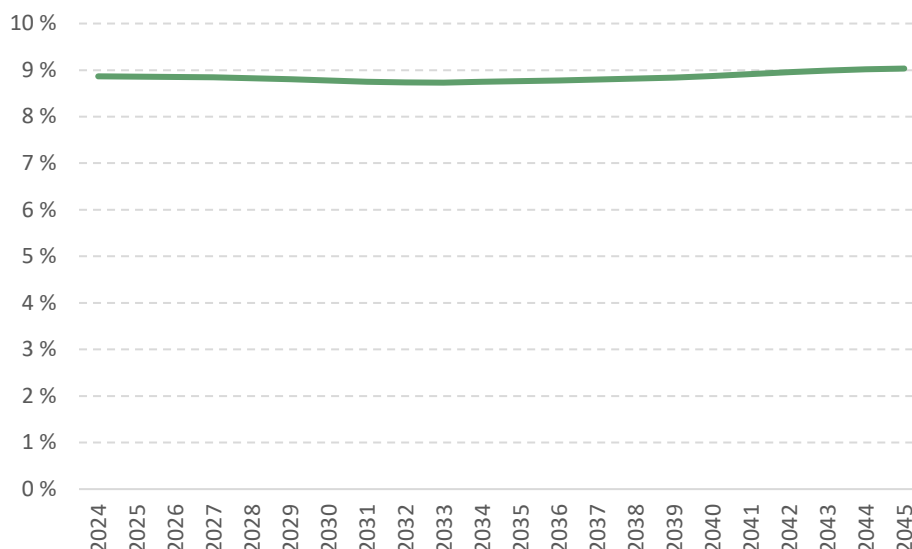
Detta är bara en marginell förändring, i relation till utvecklingen under de senaste 20 åren. Mellan 2005 och 2010 minskade antalet till exempel med närmare 50 000 per år, och mellan 2010 och 2016 var den genomsnittliga ökningen närmare 30 000 per år.

Figur 3 **Antal sjukpenningmottagare**

Andelen som förväntas nyttja sjukpenning beror dels på ovanstående långsamma ökning av antal med sjukpenning, dels på en samtidigt förväntad långsam ökning av antal personer i åldrar där man kan få sjukpenning.

Andelen uppskattas minska med 0,2 procentenheter 2024–2032, från 8,9 procent till 8,7 procent, för att sedan öka till 9 procent år 2045. Detta motsvarar en ökning med totalt 0,1 procentenhet 2024–2045, se Figur 4. Detta är en liten förändring, i förhållande till hur utvecklingen har sett ut under de senaste 20 åren, då andelen med sjukpenning har varierat mellan 7,2 och 11,3 procent.

Figur 4 Andel sjukpenningmottagare av befolkningen 16–69 år

Antalet med sjuk- och aktivitetsersättning ökar bara marginellt

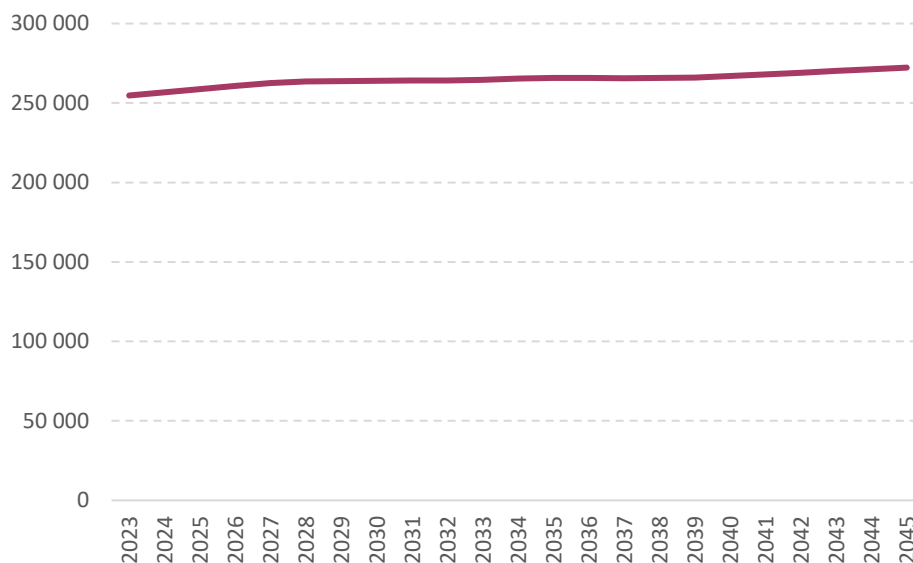
Möjligheten att få sjukersättning begränsades 2008, när den tidsbegränsade sjukersättningen avskaffades och villkoren skärptes för att få ersättning tillsvidare. Färre beviljas sjukersättning jämfört med före 2008, och antalet har minskat varje år.

Om bara effekter av ändringar i befolkningsstrukturen beaktas så uppskattas *antalet* som nyttjar sjuk- och aktivitetsersättning öka något 2024–2045, med cirka 11 000 personer, från cirka 264 000 till cirka 285 000 personer, se Figur 5.

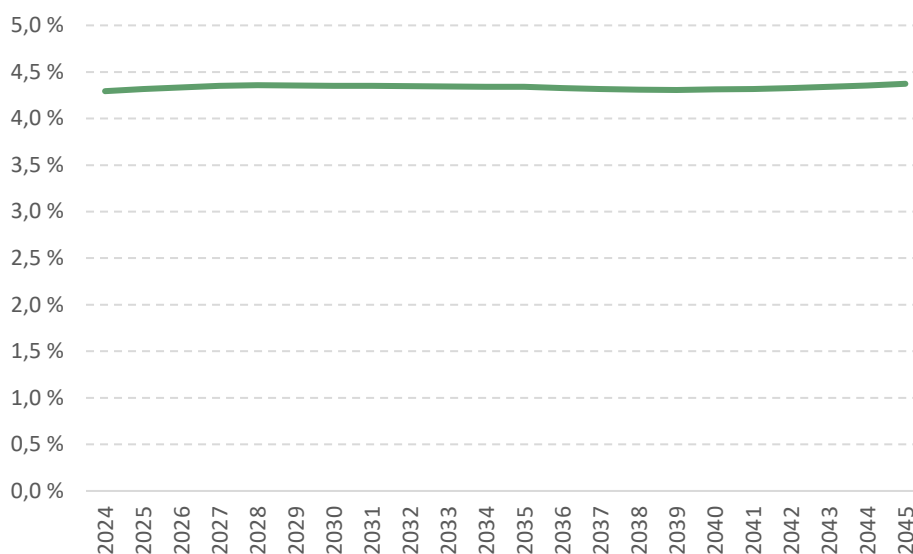
Andelen i befolkningen⁷ uppskattas öka från knappt 4,3 procent år 2024 till drygt 4,4 procent år 2045, alltså en ökning med närmare 0,2 procentenheter, se Figur 6. Detta är små förändringar jämfört med den minskning som skett de senaste 20 åren, från 10,5 procent 2005 till som minst 4 procent, 2023.

⁷ Vi har här använt samma åldrarna 19–65 år, eftersom sjuk- och aktivitetsersättning till skillnad från sjukpenning inte kan betalas ut innan 19 eller efter 66 års ålder.

Figur 5 **Antal mottagare av sjuk- och aktivitetsersättning**

Figur 6 **Andel mottagare av sjuk- och aktivitetsersättning i befolkningen 16–69 år**

Diskussion

I denna analys beaktas endast befolkningsstrukturens förändring, vid framskrivningen av nyttjandet av socialförsäkringen 2024–2045.

Åldrande befolkning påverkar inte sjukförsäkringen

Att befolkningen åldras, uppskattas påverka nyttjandet bara marginellt. Andelen sjukpenningmottagare förväntas öka från 8,9 till 9,0 procent, det vill säga med 0,1 procentenhet. Andelen mottagare med sjuk- och aktivitetsersättning förväntas öka med närmare 0,2 procentenheter.

Detta innebär små förändringar, i förhållande till utvecklingen de senaste 20 åren. Andelen med sjukpenning har varierat mellan 7,2 och 11,3 procent. Andelen med sjuk- och aktivitetsersättning har minskat från 9,7 till 3,8 procent.

De äldsta blir fler, men de sjukskrivs inte

Analysen indikerar att förändringar i befolkningsstrukturen är mindre viktiga, som orsak till förändringar i nyttjandet av sjukförsäkringen. Befolkningens genomsnittliga ålder kan öka väsentligt, utan att det förväntas påverka antalet sjukskrivna. Detta beror främst på att det är i åldersgrupperna över 80 år som de största ökningarna förväntas. I dessa åldrar förekommer sjukskrivning inte alls.

Båda antagandena i analysen är osannolika

Denna analys gäller ett begränsat scenario. Det är inte en prognos. Framskrivningen är baserad på två antaganden. Det ena är att nyttjandet av sjukförsäkringen fortsätter att vara på samma nivå som under 2023 och att bara befolkningsstrukturen förändras. Detta är högst osannolikt. Många faktorer som empiriskt har visats påverka nyttjandet av sjukförsäkringen, till exempel arbetsmarknaden, folkhälsan och regelverk för sjukförsäkringen,⁸ förändras återkommande. Därmed fluktuerar nyttjandet av sjukförsäkringen.

Det andra antagandet är SCB:s framskrivning av befolkningsstrukturen. SCB anger att det är svårt att göra en säker bedömning av hur befolkningskomponenterna kommer att utvecklas. Generellt gäller att osäkerheten är större, ju längre fram i tiden prognosen gäller. Redan på kort sikt kan förändringar i samhället påverka förutsättningarna för framskrivningen. Det gäller främst migrationen, där förändrade lagar snabbt kan ge nya förutsättningar för möjligheten att invandra till Sverige.

⁸ Ett exempel på regelförändring är att den så kallade riktåldern för när man kan ta ut ålderspension kommer att fortsätta att justeras upp i takt med ökande medellivslängd. Detta kommer i sig att medföra att åldersgrupper som idag får ålderspension i framtiden i viss mån kommer att få ersättning från sjukförsäkringen istället.

Resultaten i analysen visar trots allt, att det inte finns några indikationer på att just den åldrande befolkningen kommer att väsentligt påverka nyttjandet av sjukförsäkringen.